

MAKTABLARDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIGA TALAFFUZN O'RGATISHNING ASOSIY MASALALARI VA MUMKIN BO'LGAN YECHIMLARI (3-4 SINFLAR)

Umarova Zulfizar Xusniddin qizi

Namangan davlat universiteti 1-bosqich doktoranti

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish darslarida talaffuz o'rgatishning asosiy masalalari va o'qituvchilar tomonidan sinalgan amaliyotga tadbiq qilinayotgan yechimlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik mahorat, to'g'ri talaffuz og'zaki nutq, tovush va harf, ta'lim texnologiyasi.

Boshlang'ich ta'limda talaffuzni o'rgatish darslarining asosiy maqsadi o'quvchilar nutqini rivojlantirish, til va tafakkur qobiliyatlarini shakllantirishdan iborat.

Shunday ekan boshlang'ich sinfda talaffuz mashqlarini ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish, o'quvchilar og'zaki nutqini rivojlantirish yoki unga to'sqinlik qiluvchi kuchlarni aniqlash, ushbu jarayonda, aniq maqsadni ko'zlagan holda pedagogik ta'sir ko'rsatish asosiy mezon hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun talaffuz mashqlarini ishlab chiqishda, talaffuz mashg'ulotlari o'quvchilarga faqatgina sayqallangan, ravon nutqni egallash yo'llarini emas, balki undan foydalanish madaniyati va mahoratini ham o'rgatib boradi.

Talaffuz o'rganish tilni to'g'ri va samarali ishlatishning muhim jihatlaridan biridir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun talaffuzni to'g'ri o'rgatish, nafaqat ularning yozma va og'zaki nutqini rivojlantirishda, balki ularning umumiy til va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Biroq, talaffuzni o'rgatish jarayonida bir qancha qiyinchiliklar va masalalar yuzaga keladi. Quyida, boshlang'ich sinf o'quvchilariga

talaffuzni o'rgatishda uchraydigan asosiy muammolar va ularni yechish uchun taklif etiladigan usullar keltirilgan.

1. Talaffuzdagi Xatolar

Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'qish va yozishni o'rganayotgan davrda talaffuzdagi xatolar ko'p uchraydi. O'zbek tilida ba'zi harflar va tovushlar aniq talaffuz qilinishini talab qiladi, ammo o'quvchilar ko'pincha tovushlarni noto'g'ri aytib yuborishlari mumkin. Masalan, ba'zi o'quvchilar "o" va "u" tovushlarini, "s" va "sh" tovushlarini ajratib bera olmaydilar.

Yechimlar: Talaffuzni o'rgatish uchun maxsus mashqlar: O'quvchilarga maxsus talaffuz mashqlari, so'zlarni ajratish va to'g'ri talaffuz qilish bo'yicha o'yinlar orqali amaliyot o'tkazish.

Audio va video materiallardan foydalanish: O'quvchilarga to'g'ri talaffuzni eshitishga yordam berish uchun audio va video materiallardan foydalanish. Bu, ular to'g'ri talaffuzni o'rganishda va eshitish qobiliyatlarini rivojlantirishda yordam beradi.

2. Birinchi Marta Tovushlarni Anglashda Qiyinchiliklar

O'quvchilarga yangi tilning tovushlari va harflarini o'rgatishda ba'zi tovushlarni ajratish va eshitishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Masalan, o'quvchilar rus yoki boshqa tillardan kelgan tovushlar bilan aralashib, ba'zi tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilishlari mumkin.

Yechimlar: Birinchi qadam sifatida oddiy va aniq tovushlarni o'rgatish: Boshlang'ich sinf o'quvchilariga oddiy va aniq talaffuz qilish oson bo'lgan tovushlar, masalan, "a", "b", "d" kabi tovushlarni o'rgatishdan boshlash. Keyinchalik murakkabroq tovushlarga o'tish.

Tovushlarni ko'rsatish va ularni alohida ajratib o'rgatish: Tovushlarni bir-biridan ajratib o'rgatish va ular orasidagi farqlarni tushuntirish (masalan, "b" va "p" tovushlari).

O'quvchilarni rag'batlantirish: O'quvchilarning talaffuzlarini to'g'ri o'rgatish uchun ularni rag'batlantirish va o'zlarining so'zlashuvlarini yaxshilashga undash.

3. Darslarda O'yinga Aylantirish

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun talaffuzni o'rgatish jarayonini qiziqarli va samarali qilish muhimdir. O'quvchilarga talaffuzni o'rgatishda o'yinlar va faol mashqlarni ishlatish ularga motivatsiya beradi.

Yechimlar: Talaffuz o'yinlari: So'zlarni to'g'ri talaffuz qilish uchun o'yinlar va viktorinalar o'tkazish. Masalan, "kim tezroq to'g'ri talaffuz qiladi" kabi o'yinlar.

To'g'ri talaffuzni o'rgatish boshlang'ich sinf o'quvchilarining til o'rganish jarayonida muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga talaffuzni o'rgatishda yuzaga keladigan asosiy muammolarni hal qilish uchun innovatsion usullar, o'yinlar, multimedia vositalari va o'qituvchilarning muntazam izlanishlari zarur. Talaffuzni o'rgatish jarayonini qiziqarli va samarali qilish, o'quvchilarning nutqini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, savod o'rgatish darslarida o'quvchi nutqini rivojlantirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish, bugungi globallashtirish va jamiyat taraqqiyoti talabi darajasiga mos keladigan iste'dodli, iqtidorli, mulohazali, dunyo qarashi keng ijodiy fikrga ega bo'lgan komil insonni tarbiyalashni taqozo etadi. Shunday ekan, maktablarda boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish darslariga muvofiq keladigan samarali usullarni belgilash va ularni amalga oshirishda o'quvchilarning individual va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, ta'lim jarayonini to'g'ri tashkillashtirish o'qituvchining asosiy vazifasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. K.Qosimova, S.Matjonov, X.G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh.Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent "Nosir", 2009. 33- bet.

2. B.To‘xliyev, M.Shamsiyeva, T. Ziyodova. O‘zbek tili o‘qitish metodikasi.Toshkent.
“O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi”, 2006. 3-bet.

3.<https://mehnat.uz>

4.<https://www.gazeta.uz>

5.<https://uz.m.wikipedia.org>